

El Sant Crist de Manacor: el fosc camí d'un simple crucifix a una prodigiosa figura

Albert Carvajal Mesquida, Antoni Gomila Grimalt

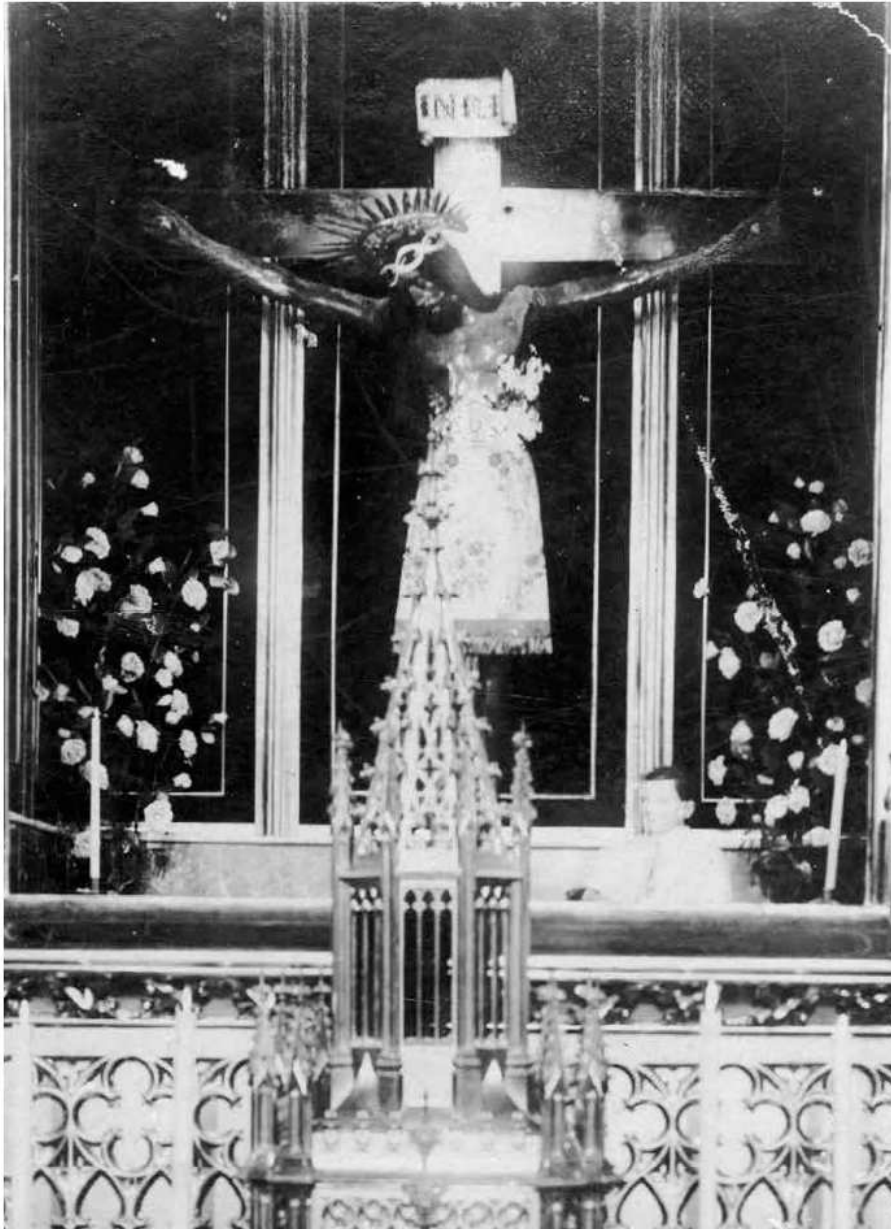
Introducció

El suggestiu tema amb què es convoquen aquestes novenes Jornades d'Estudis Locals, "Llegendes, mentides i altres equívocs", ens ha mogut a investigar els orígens de la que tal volta és una de les imatges més importants del devocionari manacorí: el Sant Crist de Manacor. Parlar d'aquesta venerada figura suposa adonar-se'n de la gran estimació que li ha professat sempre el nostre poble, fins al punt de ser l'eix central de la religiositat popular dels darrers tres-cents anys. Amb la nostra investigació pretenem aclarir la seva antiguitat sense menysprear en cap moment la tradició que l'envolta, la qual ens mereix tots els respectes.

La nostra recerca ens ha permès constatar com va ser adquirida en un moment indeterminat a finals del segle XVI o principis del XVII per tal d'embellir l'altar de la Passió de la capella de les Ànimes, aleshores a cura del Reverend Comú en seguiment de les pautes marcades pel Concili de Trento. Es tractava d'una figura condicionada per fer la representació del Davallament, per la qual cosa era també present (i jugant un paper important) a la diada del Divendres Sant. Al llarg de tota la centúria fou un crist més, fins que arribats al segle XVIII començà a despuntar la devoció del poble fins a considerar-lo prodigiós, circumstància que s'incrementà al segle XIX i que assolí la seva màxima expressió ben entrat el XX.

La tradició

Molts de vosaltres sabreu que la llegenda ens recorda com, fa molts de segles, una forta tempesta féu aixoplugar una nau a Cala Manacor. Entre la càrrega que portava s'hi comptaven tres objectes de gran valor destinats a alguna esglé-

El Sant Crist a la seva capella.

sia important: una imatge de la mare de Déu, una campana de grans dimensions i una figura del Sant Crist. Els mariners, conscients que havien salvat la vida per intercessió divina, resolgueren desembarcar-los per tal de fomentar el culte a Jesús i Maria. I així fou com tot el poble de Manacor anà fins a la cala amb creu alçada per rebre tan preuats obsequis.

Aquesta història es documenta per primera vegada a la segona meitat del segle XVIII. No debades, el text més antic que coneixem prové d'un goig datat l'any 1746 on es llegeix en la primera estrofa:

Ha molt prop de sinchsens añys
que arribada en la marina
una Nau, ab grans afañys
vos dexá, Prenda Divina:
Fins esser desambarcat,
del mar, no cessa el rigor.

A la qual en segueixen unes altres que recullen totes les gestes prodigioses que han envoltat la imatge fins avui dia: només volia ser portat per capellans; la pols mai no s'ha trobat en la seva barba; ha curat de malaltia a tot aquell que ha anat a pregar-li...¹. També es té constància que en un almanac publicat pel mestre de gramàtica Antoni Quetgles l'any 1764 hi apareixia amb la mateixa versió que al goig². I Jeroni Berard, l'any 1790, escrivia: «La imagen es prodigiosa, de estatura natural, muy devoto y no mal ejecutado. Su antigüedad pasa los 500 años, que se sabe lo dejó una nave en su costa de mar, obligada del mal tiempo miraculosamente, y assimismo se experimentó en cierta rogativa, que no quiso ser llevado de seculares sino únicamente de sacerdotes, y se experimenta que en su barba y cabellos, que es natural, no se sienta el polvo nunca y se mantiene entera».³ És fàcil observar com el text dels goigs influí en les descripcions posteriors de l'arribada llegendària del Sant Crist a les costes manacorines. El fet d'assegurar l'anònim autor de les cobles que tal esdeveniment es produí cinc-cents anys abans situava la llegenda en ple segle XIII, poc després de la reconquesta cristiana de l'illa.

1 CARVAJAL, A.; LLITERAS, J.; GOMILA, A. (1998), *Aplec de goigs del Sant Crist de Manacor*, Manacor, Reial Parròquia de Nostra Senyora dels Dolors, p. 9.

2 TRUYOLS, A. (1914), *Monografia històrica del Sant Cristo de Manacor*, Palma, Establiment tipogràfic La Esperanza, p. 4.

3 BERARD, J. (1983), *Viaje a las villas de Mallorca. 1790*, Palma, Ajuntament de Palma, p. 139.

No va ser fins el 1914 que l'historiador i prevere Antoni Truyols (Truyols 1914) el datà al 1260, data que s'ha mantingut dins la memòria popular fins avui dia. Però el cert és que no cita cap document on es demostrï la veracitat de l'afirmació, emparant-se simplement en la tradició oral popular.

Tot el que hem referit no és únic ni exclusiu del nostre Sant Crist. Hi ha moltes altres imatges sagrades que tenen uns orígens quasi idèntics. A Pollença trobam la mare de Déu del Roser Vell, que la regalà l'any 1406 un patró per haver-se salvat d'una tempesta a la mar. A la catedral d'Ancona (Itàlia) també s'hi conta quelcom semblant del seu Sant Crist. El de Burgos arribà a la ciutat castellana provinent de la mar. I el Sant Crist de Lucca (Itàlia) guarda unes similituds certament sorprenents quant als seus orígens.

Dit tot això, és certa la data de 1260? És tan antiga la imatge del Sant Crist de Manacor?

El segle XVI: un Sant Crist inexistent

Una recerca acurada ens ha permès constatar la inexistència de fonts que refereixin la seva presència o la devoció del poble abans del segle XVII. Res no ens diuen els documents eclesiàstics i civils conservats amb anterioritat a aquella centúria. Arran de les nostres investigacions podem afirmar que el primer document on se cita és la visita pastoral efectuada a la nostra parròquia l'any 1626 pel bisbe Baltasar de Borja. En ocasió de reconèixer l'altar, capella i retaule de les Ànimes del Purgatori, el secretari episcopal inventarià «un Christo crucificat gran de bulto ab sas cortines». Aleshores, aquesta capella romania sota protecció del Comú de Manacor en seguiment de les directrius marcades pel Concili de Trento, i en particular per la de la sessió del 4 de desembre de 1563, on s'exhortava els bisbes a tenir cura que la doctrina del purgatori es predicàs i s'ensenyàs pertot arreu i que les seves capelles passassin a patrocini de les diferents comunitats parroquials de preveres. El culte a les ànimes del purgatori adquirí de llavors ençà un gran desenvolupament, fent-se palès mitjançant la representació de les ànimes com a figures corpòries cremant-se dins el foc purificador i suplicant sufragis als devots. Per donar un major dramatisme, sovint les ànimes apareixien junt a un Crist crucificat. A Manacor aquestes ordinacions es feren efectives en virtut de les ordinacions manades pel visitador general Mn. Llorenç Fonsillas el 16 de maig de 1564, si bé no s'implantaren fins al 16 de desembre d'aquell any quan es reuní el Comú encapçalat pel rector Mn. Guillem Campamar: «Haia ordenat q. lo bassi de la animas de purgatori no sia portat p. persona laica sino eclesiastica p. obeir a dita ordinació». Reparau com per a la comunitat de preveres

El sepulcre del Sant Crist

allò realment important era el bací, el qual rebia el sobrenom de les ànimes i no del Sant Crist, com serà força comú segles després. En qualsevol cas, el primer capellà baciner va ser Mn. Gabriel Llull.

Abans del Concili, la família Moix era la responsable de la capella. Un dels seus darrers membres, el magnífic Jordi Pau Moix, ciutadà militar, hi fundà l'any 1557 un benefici eclesiàstic on es llegeix el següent (la capella era coneguda aleshores sota el nom de la Passió i amb l'apel·latiu dels Moixos): «[...] pro salute et ni refrigerium anima mea parentum et benefactorum meorum omnium fidelium de deffinitorum instituo fundo eligo et cum presenti ordino unum simples perpetuum ecclesiasticum beneficium in ecclesia parrochiali villa de Manacor ad altare passionis domini nostri Jesuchristi dictum dels moxos sub invocatione sanctorum Antonis et Lucia et volo dispono et ordino at g. mando quod quidumq. presbiter nel clericus qui pro tempore dictum beneficium obtinerit intersit divinis officiis que in dicta parrochiali [...]».⁴

Tot i això, de les primeres visites pastorals es desprèn que la família s'anà

4 ARM, Not-2739, f. 0263r i 0264.

despreocupant del patronatge de la capella fins al punt de trobar-se quasi abandonada, cosa que contradeïa els manaments del Concili. L'any 1563 el bisbe Diego de Arnedo manava als hereus de Jordi Pau Moix que en l'espai d'un mes invertissen part de la seva deïxa pia a refer i decorar la capella. La visita de 1564 ens informa que el bací de les Ànimes del Purgatori mantenia dos ciris per portar el Santíssim Sagrament als malalts de la vila, que havien de ser renovats anualment a les festes de la Nativitat del Senyor. Com hem assenyalat més amunt, l'encarregat de la capella restava obligat a ser un prevere de la comunitat parroquial, devot i de bona consciència, qui havia de cuidar del bací i s'havia de nomenar anualment o cada dos anys, i no podia recusar tal càrrega sota pena de deu ducats. El bací no havia de ser portat per laics sinó per preveres. L'any 1569 n'era beneficiat Mn. Antoni Riera, de qui anotaren que tenia la capella ordenada.

L'any 1570 el mateix bisbe determinava que el Santíssim Sagrament havia de ser portat als malalts amb dotze ciris, dos dels quals es mantendrien del bací de les Ànimes del Purgatori; dos de la confraria de la Mare de Déu de l'Assumpció; dos de la confraria de la Mare de Déu de l'Esperança; altres dos de la confraria de Sant Antoni i els quatre restants de la mateixa església. Però com que el bací de les Ànimes era pobre i no podia suportar tal càrrega i en canvi la confraria de la Mare de Déu de l'Esperança sí que ho podia fer, ordenà que dita confraria tengués un augment de tres ciris alhora que el bací de les Ànimes només en tendria un o altra confraria per elecció del rector. Aquest document prova que la capella passava per uns moments força delicats en què el prevere capeller amb prou feines sols podia fer front al seu manteniment, de la qual cosa es dedueix que no disposava de doblers per comprar un Sant Crist com el de Manacor. Continuava essent-ne beneficiat a l'altar de la Passió del Senyor (que no del Sant Crist) Mn. Antoni Riera.⁵

El 1589, el bisbe Joan Vich i Manrique considerà que no estava prou decorada i per això mateix ordenà col·locar-hi dues imatges del crucificat, una de la capella de Sant Antoni i l'altra de la capella de Sant Bartomeu. Tot plegat reforça encara més que no hi havia la imatge del Sant Crist i sembla que la seva adquisició, efectuada a partir de 1589, respongué a una necessitat ornamental com era embellir la capella de les Ànimes i dotar-la de tot el necessari per a la litúrgia, seguint les normes tridentines i aprofitant presumiblement la deïxa pia de la família Moix. Si més no, l'historiador manacorí Joan Binimelis en la seva magna obra *Descripció particular de l'Illa de Mallorca e Viles*, enllestida el 1595, malgrat no referir-se directament a la nostra imatge, diu de la parròquia

⁵ Per a les notes de les visites pastorals vegeu Pérez, L. (1969), *Las visitas pastorales de Don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca, 1562-1572*, Palma, Monumenta Mayoricensia, p. 309-336.

Si volcu aliviar,
 Germanos el nostre dolor
 intercediu al Señor
 que nos portà a descansar.
 A vosaltres suplicam
 ab qui resumo Germandat
 ab gran fe pura esperam,
 que usateu de pietats
 Y si el nostre sospir
 enteneix el vostre cor, &c.
 Tots los torments de aquell adó,
 y treballs tocs ajuntats
 aun ratro no son
 à los nostros comparats
 Per poder puxs alçar
 per nosaltres el favor, &c.
 En ella presó encerrats
 no cessa el nostre patir
 estam de soch abraçats
 fets alivio tenir
 Per elló ab gran clamor
 no cessam de denansar, &c.
 Lo qui nos te mes penats,
 y lo qui mes nos sup greu
 es éstar are privats

de veurer la cara à Deus
 pués para poder lograr
 la vista del Creador, &c.
 Es un dolor sens igual,
 y es torment molt agut,
 y no ésset per grave mal
 per leve es ben merescut
 Y sens un instant parar
 es un continu dolor, &c.
 O vosaltres qui sou
 per elló mon invigant
 si cyà dolor reperit,
 que sia al nostre semblant
 si deys no es porcu trobar
 per fer el nostre al mayor, &c.
 A vosaltres amchs nostros
 alomeos suplicam
 perque ab los suffragis vostros
 de pena furtit pagam
 Y nos porteu escudar,
 que obligats sou ab rigor, &c.
 Y vosaltres, ó Parens
 los mes proxims que tenim
 escoltau ja molt atents
 lo que nosaltres patim

No fa tot mal passar
 lo que nos cessa suor, &c.
 Vosaltres, qui ofertia
 à Deus sacrificis tant
 en la memoria tenim
 las nostras penas tan grant
 Pués mogu aliviar
 pot nostras penas millor, &c.
 De la gran Reyna Maria
 el Patoceni imploram
 pués que en favor nostre
 no dubtam si la invocam
 Prys que vulla demorar
 el perdó en al salvador, &c.
 Tu qui el fact sia no poràs
 escusarte, que es condó,
 y qui per altres feras
 tal ferán també per tu:
 No es vulla ninga escudar
 que lo demenam de cor, &c.
 Si hoy à pogut lullimar
 Germanos el nostre clamor
 intercediu al Señor,
 que nos portà a descansar.
 En casa de la Vinda Guasp.

Confrades, y confrareñas de las Animas del Purgatori de la Parroquia de Manacor.

Goigs a les Ànimes del Purgatori.

de Manacor: «Es aquella iglesia molt gran y molt devota, y embellida de richs aparells, y bells ornaments dels altars. Y es dotada de 20 binifets, per diversos fundadors, ab tans ecclesiastichs que la servaxen ab molt gran cerimonia i devotio, imitant en tot y per tot a la iglesia catadral de la ciutat principal en lo orde dels officis divinals e ceremonias, que be es pot dir que es la segona catadral, y ja lo vulgo la sol nomenar la Seu Xiqueta».⁶

La importància de la darrera afirmació de Binimelis rau en el fet que a la Seu de Mallorca gaudia aleshores de força popularitat una de les peces de teatre medieval que ha mostrat més vitalitat en el decurs de la història: el Davallament. Durant la litúrgia del Divendres Sant, encara avui se celebra el moment solemne en què dues persones, pujant sengles escales arrimades a la creu on hi ha fixada una imatge articulada de Jesucrist, la baixen amb tota reverència perquè pugui protagonitzar la processó de l'enterrament, durant la qual és dipositada en un monument sepulcral. Seria igualment versemblant, doncs, que l'adquisició del Sant Crist pogués respondre a la necessitat de disposar d'un crist articulat per a la representació del Davallament i la posterior processó del Divendres Sant, de les quals tenia cura la capella de les Ànimes a imitació de la Seu.

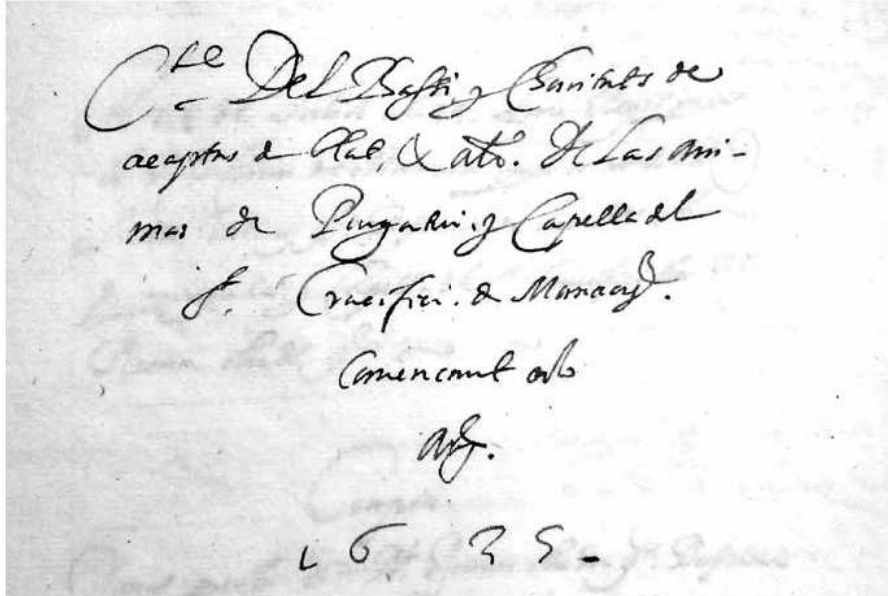
Tot el que hem referit es dugué a terme sota el rectorat de Mn. Joan Julià, mort el 1608 i que volgué enterrar-se a una fossa al mig de l'església entre les capelles de les Ànimes i Sant Sebastià. Home bondadós, no només ajudà els pobres (comprà una casa a sa Bassa per fundar-hi un hospital) sinó que també contribuï en el manteniment de l'església.

El segle XVII: un Sant Crist gran *de bulto*

Sabem que la processó del Divendres Sant ja se celebrava a Manacor l'any 1610, quan Joana Esteva, muller de mestre Julià Esteva, cedia perpètuament la caritat d'11 lliures per al seu manteniment: «Fossen servits acceptar y ferli gratia y marçe de fer fer lo Divendres sant de cap vespre una processo que ja acostumen de fer y fer aquella per son comta y per sa devotio».⁷ El 20 de març de 1613 el Consell de la Vila exposava que certa devota persona s'oferia a donar 2 sous «p. ajude de costas p. la processo del enterro de nostre Sr. del divendres St. sols se tregue la luminaria de la vila p. acompanyar aquella». I gràcies a la reunió

6 BINIMELIS, J. (2014), *Descripció particular de l'illa de Mallorca e viles*, Monuments d'història de la Corona d'Aragó V, Publicacions de la Universitat de València i l'Institut Cartogràfic de Catalunya, p. 300.

7 CARVAJAL, A. (2007), *Setmana Santa a Manacor: Història i tradició*, Manacor, Ajuntament de Manacor, p. 24.

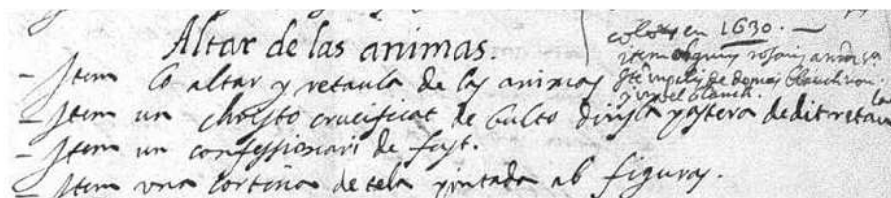

Libre de la capella començat el 1635.

del 12 d'abril de 1620 coneixem com la vila determinà «que es façe la processo com sta exposat ço es a saber que façe dita processo ab aço que sie principal fundadora y cap de dita processo nostre universidad y se trague la lluminaria ab la solemnidad necesaria». Pel que fa al Davallament, l'any 1633 el Consell local pagava dues despeses per fer el cadafal i la creu. La conclusió de tot plegat és que en començar el segle XVII la processó del Divendres Sant estava plenament consolidada i que, malgrat que l'havia fundada la vila, alguns particulars cedien caritats per mantenir-la. I tot plegat exigia la presència d'una figura articulada de Crist. Així doncs, a les primeres dècades d'aquella centúria els manacorins veren la imatge com un crucificat més que destacava pel fet de sortir solemnement cada Divendres Sant. Així ho testimonien les visites pastorals i els llibres d'administració de la capella.

El 1626 el bisbe Baltasar de Borja visità la capella de les Ànimes del Purgatori i inventarià «un Christo crucificat gran de bulto ab sas cortinas» i ordenà que es reparàs l'altar⁸. El 1635 el Comú determinava engrandir-la. D'aquest any

⁸ Per a les notícies referents a les visites episcopals dels segles XVII i XVIII vegeu Arxiu Parroquial dels Dolors, A-I-42 i APD, A-I-43.

Visita de 1626.

és la nota més antiga que es refereix a la capella com de les Ànimes i del Sant Crucifix. L'any 1638 Fra Juan de Santander també l'anomena capella de les Ànimes i inventaria un «Christo crucificado grande de bulto con sus cortinas y velo delante de las de tafatan azul». Continuaven les obres d'engrandiment i com que les almoines arrelgades no eren suficients i els recursos curtejaven el capeller Mn. Ramon Obrador es dirigí el mes de maig de 1640 als jurats de la vila suplicant-los que «fossin servits de fer alguna caritat de diner per acabar y resoldra la capella del St. Crucifici». La importància d'aquest darrer document rau en el fet que demostra la poca devoció dels fidels cap al sant Crist fins al punt de no col·laborar en les obres projectades cinc anys abans.

Les visites dels bisbes posteriors són pràcticament iguals a la de 1626:

- 1657 = «Item un Christo crucificado de bulto ab ses cortines blanques y un vel devant».
- 1664 = «Item un Christo crucificado de bulto ab ses cortines blanchas, y un vel devant». Curiosament, apareix per primera vegada una referència a les túniques: «Item una túnica de lama verda; Item altra tunica de brocat negre».
- 1674, 1686 i 1695 = Es visita l'altar de les Ànimes i es troba decent. No es feu inventari de la capella.

Pel que fa als llibres d'administració⁹ cal destacar les següents anotacions que es refereixen a la imatge:

- 1635 = Mn. Ramon Obrador és elegit baciner de les Santes Ànimes del Purgatori i capella del Sant Crucifix.
- 1645 = A les almoines recaptades per la vila els dimarts de cada setmana per fer front a les obres de la capella del Sant Crucifix es recaptaren 351 lliures i 16 sous.
- 1646 = El botiguer Rafel Alfons Cortès rep 50 lliures pel domàs i les

⁹ APD, A-IV-12.

flocadures d'or de la partera del Sant Crucifix.

- 1692 a 1695 = 74 lliures i 16 sous per la cera que ha cremat davant el Sant Crist.

I encara el 27 d'agost de 1689 Mn. Joan Sureda fundava un benefici eclesiàstic a l'altar del Sant Crist de les Ànimes.

És, al cap i a la fi, un segle caracteritzat per la presència del Sant Crist a la seva capella i a les funcions pròpies del Divendres Sant si bé no comptava amb una devoció arrelada dins el poble.

El segle XVIII: un Sant Crist molt prodigiós

Però la devoció del poble canvià en un moment indeterminat en començar el segle XVIII. La visita del bisbe Atanasio de Esterripa de 1713 ens en dona un testimoni de gran valor: «Continuant la dita visita en la dita Parrochial Iglesia fonch visitada la capella de las Animas ahont se troba el Sant Christo». En el moment d'inventariar-la feu anotar el següent: «Primo un quadro daurat ab una figura del Sant Christo molt prodigiosa ab una corona de plata i moltes presentayes tambe de plata». Reparau el canvi en relació a les visites que hem referit del segle XVII. A això cal afegir vint vestidures de diferents robes, entre molts altres objectes de valor (l'any 1664 només n'hi havia dues). És ben segur que succeí quelcom que feu canviar sobtadament la percepció del poble cap a la imatge, fet fins i tot aprofitat i promogut per l'Església.

Podríem pensar en alguna epidèmia, de la qual Manacor restaria escàpola per la intercessió del crucificat. Per altra banda, la capella era la responsable d'organitzar les misses per aigua. Així doncs, hi hagué cap gran sequera anterior al segle XVIII on pogué participar el Sant Crist en rogació? Des dels segles medievals era força habitual implorar la intercessió divina en temps de calamitats. Les processons de rogació eren sovint la darrera sortida de les autoritats locals els anys que la sequera o les malalties feien trontollar la dèbil economia local. En època moderna són nombrosos els exemples de processons fins a l'església de Sant Llorenç des Cardassar i a Sant Salvador de Felanitx. A la majoria dels casos la vila corria amb totes les despeses que s'ocasionaven, principalment pels sermons que s'hi predicaven, per les vitualles que es repartien entre els assistents i pels portadors de les imatges. El 15 d'abril de 1635 els jurats de la vila admetien fer una despesa de sis lliures per la processó a Sant Salvador de Felanitx «per los capellans y altres personas qui aportaran los cristos». El 10 d'abril de 1674 novament els jurats resolien anar en processó per implorar clemència a Nostra Senyora de Sant Salvador de Felanitx «per veure lo Senyor si nos perdonara per

medi de dita figura». Crida molt l'atenció que cap document no refereixi la presència del Sant Crist ni la devoció que el poble suposadament li manifestava. No debades, el primer pic que es documenta és l'any 1688 quan, davant l'alarmant manca d'aigua que hi havia entrada ja la primavera, la comunitat de preveres resolgué organitzar una solemne processó de rogació encapçalada pel Sant Crist i que recorregué els principals carrers de la vila. Sabem que hi prengueren part moltes persones que, precedides per les autoritats, acompanyaren la imatge amb ciris i atxes enceses. Temps després, concretament el 1745, any tristament recordat per la sequera i la fam, el consistori proposà al rector Miquel Vicenç exposar patent la figura del Sant Crist i fer una processó fins al convent de la vila amb rogacions per demanar-li que alliberàs Manacor de tots aquests mals. En ambdues ocasions la pluja arribà, amb el conseqüent increment de les devocions. Especialment significatives foren les pluges de 1745, que provocaren fortes torrentades que tomaren el pont dels Gats, a la partió amb Petra. Curiosament, els goigs del Sant Crist més antics que coneixem són de 1746 (un any després de la miraculosa intercessió del crucificat), on es recull per primera vegada la tradició de què hem parlat al principi i l'organització de processons de rogació tal i com es llegeix a la tercera estrofa quan s'afirma:

Una processó ordenaren
quan la fam més oprimia,
y los laichs intentaren
aportarvos aquell dia:
sols volguereu ser portat
de Sacerdots ab honor.

Amb anterioritat a aquest goig només coneixem un exemplar imprès a la casa de la Viuda de Guasp dedicat a les ànimes del purgatori, representades junt a un crucificat, amb lletra diferent i datats entre 1713 i 1750:

Si voleu aliviar
Germans el nostro dolor
intercediu al Señor
que nos port a descansar.

El fet de no disposar de goigs dedicats a les ànimes del purgatori posteriors als que acabam de citar, ens reafirma la idea que fou a mitjan segle XVIII quan el Sant Crist començà no només a prendre possessió de la titularitat de la capella, sinó que també augmentà molt significativament la devoció que el poble li professava.

És ben segur que hi degué haver diferents personatges que col·laboraren a fomentar i incrementar aquesta devoció. Segons Mn. Antoni Truyols, a l'exterior de la capella antiga, arran de les barreres hi havia una gran llosa de pedra viva davall de la qual estava la sepultura de la confraria de les Ànimes, lloc d'enterrament dels seus confreres. Dins la capella es trobava una altra sepultura, molt a prop de l'entrada, sobre la llosa de la qual es llegia la següent inscripció:

HIC OSSA QVIESCVNT
REVERENDI AD MODV
DOMINI MICHAELIS
RIVTORT PRESBITERI
QVI IN PNTI ECCLE
SIA BENEFICIO POTI
TUS EST. OBIIT
DIE 31 MAJI
1722

Mn. Miquel Riutort Rexach, Noviet, fou un sacerdot exemplar que destacà en vida per la seva gran devoció cap al Sant Crist, va ser un dels principals protectors de la seva capella fins al punt de fundar-hi el 13 d'octubre de 1716 un benefici eclesiàstic amb una dotació de 50 lliures i l'obligació d'entregar-ne 16 als aniversaris i celebrar cada any 12 misses baixes (una cada tercera dominica del santíssim sagrament). Com es llegia a la seva sepultura, morí el 31 de maig de 1722.¹⁰ Bona part de l'herència del seu germà Antoni, ric propietari mort el 14 de novembre de 1707,¹¹ també s'invertí en millorar i adornar la capella. No debades, els llibres de la deixa pia d'Antoni Riutort Noviet conservats a l'Arxiu Parroquial recullen els pagaments de diferents partides fins a ben entrat el segle XIX: tancar la capella amb unes barreres de ferro, que són les que encara hi ha avui dia (1719); restaurar les vases; comprar oli per cremar; netejar el fossar de

10 APD, B-I-13, pàg. 203v.

11 APD, B-I-11, pàg. 273v.

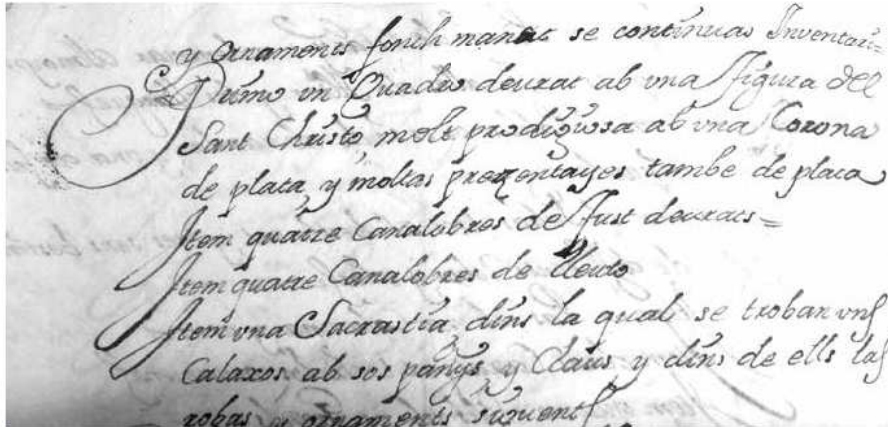
l'exterior de la capella; diferents obres de restauració com referir les parets, adobar la teulada, etc. Reparau com el que diu el goig en una de les seves estrofes fa referència al que acabam de dir:

Las almoynas que han donat
á esta Santa Capella,
en sufragis se ha gastat,
y en tesoro quis troba en ella:
Ha cada día aumentat
de tots la devociò.

Les visites pastorals continuen essent una font de gran valor:

- 1725 = «Primo un quadro deurat ab una figura del St. Xpo. molt prodigios ab una corona de plata, y varias presentaias».
- 1731 = «Primo un quadro daurat ab una figura del Sant Christo molt prodigiosa».
- 1737 = «Primo un quadro daurat ab una figura del Sant Christo molt prodigiosa».
- 1753 = «Primeramente un quadro dorado con una figura del Sto. Cristo muy prodigiosa y una corona de plata», a més de quatre-centes presentalles de plata i vint-i-cinc túniques de diferents robes i colors.
- 1765 = «Primeramente un quado dorado con una figura del Sto. Christo muy prodigiosa, y una corona de plata en la cabeza, y otra de espinas». Les presentalles només eren tretze ja que la resta s'havien fos seguint la deixa pia d'Antoni Riutort.
- 1779 = «Altar de las Almas y Sto. Christo. Decente, con su crucifijo, ara y sepulcro».
- 1786 = «También reconoció su Ilustrísima el sagrario de la capilla del Santo Cristo en donde se venera su Magestad para dar la comunión a los fieles».

Sabem que el rector Bartomeu Verd i Falcó (1728-1804) escriví els darrers anys del segle XVIII el primer novenari de què es té notícia: «Devot novenari de la miraculosa figura del Sant Cristo que se venera en la Iglesia Parroquial de la vila de Manacor», manuscrit en octau de 163 pàgines. Vicente Tofiño, a les seves *Descripciones de las Islas Pithiusas y Baleares* (1787) escriu de Manacor: «La Iglesia Parroquial conserva la Imagen de un Crucifijo digno de ser admirado de todos, tanto por su antigüedad como por su hermosura».

Visita de 1743.

En conclusió, el segle XVIII conforma la centúria en què la figura assoleix un aura de prodigiositat segurament associada a algun fet miraculós lligat a una sequera o a una processó de rogació. Apareixen els primers goigs que exalcen la seva figura i promouen una devoció que anirà en augment en contraposició a la de les ànimes a la qual acaba per substituir.

El segle XIX: un Sant Crist de devoció consolidada

El pare Miquel Ferrer Bauçà (1770-1857) fou un frare trinitari que destacà per la seva labor d'atenció constant als pobres, per escriure diferents composicions i opuscles i, sobretot, per ser un gran predicador que gaudí de gran fama entre els seus coetanis arreu de l'illa. Aquesta darrera circumstància li suposà alguns enfrontaments en els pobles on acudia a predicar ja que si ho feia al convent es molestava el rector de la parròquia i viceversa. El rector de Manacor no el va voler allotjar el 1808 i el 1810 perquè temia que la devoció a la Trinitat que fra Miquel predicava fes disminuir la que els fidels professaven al Sant Crist. Aquesta anècdota ens permet constatar com en començar el segle XIX l'església manacorina feia un ús de la imatge en benefici propi. No debades el frare trinitari volgué demostrar el seu amor envers el Sant Crist escrivint i publicant uns goigs amb la mateixa versificació que els tradicionals i on relatava les tradicions piadoses de tan venerada figura.

Aquest ús social i polític per part de l'Església també es feu palès l'any 1809 quan es feren solemnes rogacions al Sant Crist per demanar la salvació

d'Espanya, aleshores envaïda per l'exèrcit francès de Napoleó: la imatge va ser col·locada a l'altar major, amb devuit ciris que cremaren tres dies i amb l'església endomassada.

És curiós documentar com l'any 1811, durant unes obres de manteniment, aparegué una túnica que aviat es va afirmar que era la que portava el Sant Crist quan arribà a Cala Manacor. Si s'observa detingudament es pot comprovar la coincidència que presenta amb les puntes de l'antic cobricel de la capella, present a la xilografia que acompanya les estrofes del goig de 1746.

No es perderen, emperò, les sortides en rogació per pluja. El 1846, anomenat l'any de la fam, el poble tornà a implorar la seva intercessió per aconseguir acabar amb la sequera: «Se resolvió en Comunidad que continuasen rogativas a la Santísima Figura del Santo Cristo, como en efecto se acordó, y se resolvió que en el día tres del mes de enero del año 1846 se continuase la rogativa en la capilla de la expresada figura del Santo Cristo diciendo su letania, y a pocos días de su continuación alcanzamos de su infinita misericordia una lluvia». El curiós és que només plogué unes hores i no a bastament. Per això, la comunitat de preveres determinà fer tres processons públiques amb les relíquies del patró sant Jaume. Com que tampoc no plogué, s'acordà dur en processó la figura del Crist de la Sang fins al convent per tenir-lo exposat allà. Nou dies després, amb el cel ennuvolat però sense albirar l'aigua, perduda tota esperança, «se commovió un murmullo en este pueblo que unos a otros se decían no llueve porque no quieren llevar en solemne procesión la Santísima Figura del Santo Cristo que ya en otros tiempos se ha llevado y han alcanzado de su inmensa misericordia su petición». Davant la 'pressió' popular, els preveres resolgueren exposar la figura a l'altar major durant vuit dies, passats els quals fou tret en processó dins el sepulcre i, en el moment de retornar a l'església, «empezó a llover y llovió cerca de una hora con abundancia».

Aquest és, després de les rogacions de 1688 i 1745, l'esdeveniment que més influí en l'augment de la devoció del poble manacorí cap a la figura del Sant Crist, l'origen de la qual era llavors quelcom immers en la llegenda. Aquesta devoció que acabà per 'institucionalitzar-se' en començar el segle XX, principalment d'ençà de la Guerra Civil espanyola.

GOIS DEL SANT CRISTO DE LA PARROQUIAL DE LA Vila de Manacor.

<p>EN una creu enclavat contemplem lo Redemptor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>Ha molt prop de finchecens anys que arribada en la marina una Nau, ab'grans albatys vos devà, Prenda Divina: Fins estar desembarcat, del mar, no cessà el rigor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>Fanch voluntat soberana que aquella Santa figura, qui otorga lo que demana son devot en la tristura: En aquest lloch destinat fos collocada ab amor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>Vna processó ordenaren quant li fan més oprimia, y los Interès intemaren aportarvos anuell dia: Sols volguéreu fer portar de Sacerdots ab honor; Perdonau nostre pecat &c.</p>	<p>En vostra barba la pols ja may s'is villa, ó trobada; Istis vostre nom tan dolc nos té l'anima salvada:</p> <p>Siau per sempre abbat manto Cordero, y Pastor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>Las almoynas que han donat á esta Santa Capella, en sufragis se ha postat, y en tresor quis traba en ella: Ha cada dia aumentat de tots la devoció; Perdonau nostre pecat &c.</p> <p>La Noblesa ab alegría vos presenta donatius; y pte los pobres Caritas lou consol, salut, y guia: A tots dona llibertat vostre imparo, y favor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>Los miracles infinits, Vengus nols pot relatar, curau ciegos, y tullite qui vos venen á pregar:</p>	<p>Per la sang queu derramar, ó dulcíssim Redemptor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>De las Vilas estrangeras com son Felcnig, Artá, Perra, Sanaón, Porreras vos venen á visitar: El qui ab vos há confiat té segur el gallardó; Perdonau nostre pecat</p> <p>Vostre bondat infinita dona salut verdadera; assegura la cullita, y destiura la partera: La donzella en son estat collocau ab gran honor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p style="text-align: center;">TORNADA.</p> <p>En la Creu estau clavat per mostrar vostre amor; Perdonau nostre pecat Sant Cristó de Manacor.</p> <p>En Casa de Pere Antoni Capó Impressor Any 1746.</p>
---	--	---

Confreres, y confraressas del Sant Cristo de la Parroquial de la Vila de Manacor.

Goigs al Sant Crist de 1746.